

Отримано: 27 листопада 2018 р.

Прорецензовано: 20 грудня 2018 р.

Прийнято до друку: 21 грудня 2018 р.

e-mail: rhoksanka@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-4(72)-33-36

Ріба-Гринишин О. М., Бойко К. Сільськогосподарська лексика у творі Дж. Орвелла «Animal farm»: перекладацькі трансформації. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 4(72), грудень. С. 33–36.

УДК 821.111-31

Ріба-Гринишин Оксана Михайлівна,

кандидат філологічних наук, доцент

Бойко Ксенія,

магістр, II курс, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЛЕКСИКА У ТВОРІ ДЖ. ОРВЕЛЛА «ANIMAL FARM»: ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У статті розглядаються лексичні перекладацькі трансформації, які використовуються під час перекладу твору Дж. Орвелла «Animal Farm» українською мовою. На аналізі основних тематичних груп англійської сільськогосподарської лексики досліджуваного твору проведено ґрунтовну розвідку перекладацьких рішень в українських перекладах п'яти авторів. Увесь фактичний матеріал поділено на три групи: сільськогосподарська лексика з еквівалентним перекладом, синонімічним перекладом та лексеми, переклад яких різний у всіх п'яти варіантах перекладу. Увагу зосереджено також на лексичних одиницях з гендерними відмінностями у двох мовах та терміноодиницях, переклад яких відсутній у 2-3 перекладах твору.

Ключові слова: переклад, лексика, перекладацькі трансформації, тематична група.

Oksana Riba-Hrynshyn,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Philology and Translation

Ksenia Boiko,

Master, of the second year of study of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

THE LEXICAL TRANSLATION TRANSFORMATIONS OF J. ORWELL'S «ANIMAL FARM»

The article describes lexical translation transformations that are used during the translation of J. Orwell's «Animal Farm» into Ukrainian. The novel is an allegory to the revolution of 1917 and subsequent events in the USSR during the formation and existence of the epoch of Stalinism before the World War II, so that's why it becomes the subject of the study and five translations made by Ukrainian translators. From a linguistic point of view, the story is interesting because of the variety of agricultural terminology, systematization and translation of which by means of the Ukrainian language has a certain scientific and theoretical interest, and it is also an integral part of the practice of the fiction's translation. The translator's main task is to ensure that the text of the translation most accurately transmitted all the information contained in the original text, adhering to the relevant rules of the target language. At the beginning of our scientific research, we made a brief review of the five translations of the studied story, with a description of the peculiarities of the translation of each of the authors.

Based on the analysis of the main thematic groups of English agricultural lexicon in the novel «Animal Farm» (names of plants, land titles, names of agricultural implements and means of transport, names of agricultural processes and their performers, lexicon on the designation of utility rooms, lexicon on the designation of land's processing and the names of animals) was conducted a comprehensive study of translation decisions in translations made by 5 Ukrainian authors. All actual material is divided into 3 groups: agricultural lexicon with equivalent translation, synonym translation and lexemes, the translation of which is different in all five variants of translation. Attention is also focused on lexical units with gender differences in two languages and terminology units, the translation of which is not available in 2-3 translations of the novel.

Key words: translation, lexicon translation transformations, thematic group.

Однією з провідних галузей економіки виступає сільське господарство. Україна – аграрна держава з давніми традиціями землеробства. Володіючи третиною світових чорноземів, вона має високий потенціал розвитку сільського господарства і тримає лідерство на світових аграрних ринках по виробництву зерна, цукру, меду і соняшникової олії. Але щоб відповідати міжнародним і європейським стандартам, мати доступ до ринків інших країн, Україні треба йти шляхом подолання кризи в аграрному секторі. Важливу роль тут відіграє і порозуміння між аграріями та вченими-фахівцями. Сільське господарство здавна посідало вагоме місце в житті людей. Воно було основним заняттям і засобом існування. Не випадково на сучасному етапі лексика цієї сфери дедалі частіше стає об'єктом лінгвістичних розвідок.

Сільськогосподарську лексику досліджували вітчизняні учені. Ю. В. Абрамян, Р. Л. Сердега, П. Ю. Грищенко, Я. В. Вакалюк, В. С. Ващенко, Й. О. Дзензелівський, Н. Ф. Непийвода, М. В. Никончук та ін.

Мета статті полягає у розгляді перекладацьких трансформацій, зокрема лексичних, під час перекладу твору Дж. Орвелла «Animal Farm» українською мовою

Сьогодні існує п'ять перекладів досліджуваного твору українською мовою. Першим перекладачем був Ігор Шевченко (1947 р.), під псевдонімом Іван Чернятинський. Згодом появились переклади Ірини Дибко, Юрія Шевчука, Наталії Околітенко та О. Дроздовського.

Основне завдання перекладача полягає в тому, щоб вміло вжити необхідні перекладацькі трансформації, щоб текст перекладу якнайточніше передавав всю інформацію, що міститься в тексті оригіналу, дотримуючись відповідних норм мови перекладу.

Джордж Орвелл – відомий англійський письменник, автор журналістських нарисів, політичних та літературних есе. Популярність та славу йому принесли два твори, написані наприкінці життя: роман-антиутопія «1984» та політична алегорія «Animal Farm», у яких він зобразив тоталітарне суспільство.

«Animal Farm» – це повість-антиутопія, написана у 1943–1944 роках, вперше видана 17 серпня 1945 року, описує політичні події початку 20 століття. Автор розповідає про ферму, господар якої обходився дуже жорстоко з тваринами. Головна ідея твору – це життя на фермі, після того як прогнали господаря. Таким чином Дж. Орвелл намагався відобразити переорієнтацію прогресивних принципів і програм, поступовий перехід з ідей загальної рівності і побудови утопії до диктатури і тоталітаризму. «Скотоферма» це алегорія на революцію 1917 року і наступні події в СРСР під час становлення та існування епохи сталінізму перед Другою світовою війною. Повість займає 61 позицію у «Рейтингу 100 найкращих книг усіх часів» популярного журналу «Newsweek».

Предметом нашого дослідження стали усі п'ять перекладів твору українською мовою.

Перший переклад роману «Animal Farm» І. Шевченка під назвою «Колгосп тварин» опублікувало видавництво «Прометей», яке знаходилося тоді у Німеччині. Цей переклад зроблено з дозволу і за участі самого автора. На прохання І. Шевченка Дж. Орвелл спеціально написав передмову до українського видання «Колгоспу тварин». Слід зазначити, що він містить унікальний документ, який зараз цитують і перекладають усіма мовами світу. Оригінал передмови не зберігся ні в архіві Дж. Орвелла, ні в архіві І. Шевченка. Відомо, що перекладач дещо скоротив передмову (з дозволу автора) і переклав її українською. Хоча переклад зроблено в повоснні часи, без доступу до ґрунтовних словників, довідкової літератури та інших перекладів цього твору, він цілком адекватний і його легко читати. Очевидно, є деякі неузгодження перекладу імен, деякі неточності при перекладі, а також українська мова потребувала б осучаснення.

Але ці недоліки легко можна виправити. Це частково зробив і далі планував робити сам перекладач. Вийшовши на пенсію, проф. І. Шевченко збирався перевидати свій переклад і навіть відредагував для цього частину перекладу: «Нещодавно я відредагував половину перекладу, виправляючи помилки, які трапилися при перекладі, а також свою українську мову кінця 40-х минулого століття; і так між нами, чи Ви думаєте, що ця поправлена версія варто перевидати? Об'єктивна для цього причина – це те, що з ерою Путіна «Колгосп тварин» знову стає актуальним» [2, с.388]. На жаль, І. Шевченко не встиг перевидати цей переклад за життя.

Вільний переклад, або перекладацька інтерпретація І. Дибко під назвою «Хутір тварин» вийшла друком на Північно-американському континенті у видавництві «Смолоскип» 1984 року. Перекладачка робить спробу осучаснити твір і розповісти українським читачам історичну правду про «злочинну природу московського більшовизму» [1, с. 6]. В першу чергу, перекладач змінює імена усіх героїв твору на російський лад.

Притримуючись суворо історичної правди, І. Дибко вказує правильне місце дії твору й називає персонажів й речі по їхньому справжньому імені» [1, с. 8]. «Таким чином, – вважає Р. Кухар, – І. Дибко стягнула непотрібно засекречену дію й персонажів оригіналу «Хутора тварин», як і його першого українського перекладу, з абстрактних, точно не окреслених рис, до низин підрадянського буття» [1, с. 8–9].

Переклад Ю. Шевчука під назвою «Ферма «Рай для тварин»» з'явився друком на початку 1991 року в журналі «Всесвіт» [2, с.390]. Перше, що привертає увагу читача – це доволі незвичний переклад назви твору. Ю. Шевчук взявся за переклад Орвеллової «Ферми для тварин» ще 1987 року. Про інші українські переклади цього твору тоді не знав. А перекладати почав, рятуючись від тодішньої «трагікомічної атмосфери», яка панувала в СРСР. Часопис «Всесвіт» узявся друкувати український переклад твору Дж. Орвелла. Переклад супроводжувала публікація доволі підібраних уривків із книги Б. Кріка «George Orwell: A Life», а також було передруковано Орвеллову «Передмову до українського читача» із зазначенням, що її переклав з англійської І. Чернятинський. Ю. Шевчук здійснив увесь прозовий переклад, віршовані частини твору переклав О. Гриценко. Це був перший український переклад твору Дж. Орвелла, який з'явився у радянській Україні [2, с. 391].

Існує ще один переклад досліджуваного твору під назвою «Скотоферма», опублікований в 1991 р. окремим книжковим виданням. Проте воно передрукувало передмову Дж. Орвелла до першого українського перекладу Ігоря Шевченка [3, с. 190–194], без назви і без зазначення прізвища перекладача. Деякі науковці стверджують, що цей варіант оповідання є вдало відредагованим перекладом І. Шевченка. Перекладачем цього твору зазначено О. Дроздовського, проте існує дуже мало інформації про цю людину та інші його переклади. Можливо, це не справжнє прізвище перекладача, а чийсь літературний псевдонім. Нажаль, ніхто не може підтвердити дану інформацію, ніхто не сказав чи існував взагалі такий перекладач. Редактор книжки Микола Рябчук припустив, що ймовірно це не був окремий переклад, а добре відредагований попередній переклад Ігоря Шевченка і саме тому автор заховався під псевдонім.

У 1992 році у журналі «Вітчизна» з'являється ще один переклад твору Дж. Орвелла під назвою «Скотохутір», з передмовою Наталії Околітенко, яку і вважають автором перекладу. У передмові зазначено, що твір унаочнює долю створеного в Радянському Союзі «безкласового» суспільства. Станом на 2018 рік цей переклад є останнім, він відрізняється від інших, оскільки в ньому відсутній переклад багатьох сільськогосподарських лексем.

Проаналізувавши оригінал твору та усі п'ять перекладів українською мовою, ми виокремили основні тематичні групи лексики сільськогосподарського призначення роману Дж. Орвелла «Animal Farm», а саме: рослинницька лексика, назви земельних угідь, найменування сільськогосподарських знарядь і засобів транспортування, назви сільськогосподарських процесів та їх виконавців, лексика на позначення господарських приміщень, лексика на позначення процесу обробки землі та назви тварин. На основі цих тематичних груп провели дослідження перекладацьких рішень: порівнювали переклад слів лексики сільськогосподарського призначення у перекладах І. Шевченко, І. Дибко, Ю. Шевчука, Н. Околітенко та О. Дроздовського.

Увесь фактичний матеріал поділено на три групи. Перша група вміщує слова переклад яких еквівалентний. Друга група охоплює слова, які є синонімами. До третьої групи належать слова, переклад яких різниться у всіх п'ятьох варіантах. Під час нашого дослідження, ми натрапили також на слова, переклад яких відрізняється за гендерною ознакою. Крім того, виявлено лексику, переклад якої відсутній у декількох варіантах перекладу твору українською мовою.

До групи лексики з еквівалентним перекладом у межах нашого дослідження належить 36 слів: *plough, manger, saw, harcher, harrow, barley, clover, wheat, corn, hay, cabbages, to harness, farmer, cowshed, field, hayfield, hen, boar, pig, pigeons, cow, horses, mare, foal, goat, calves, lambs, cockerel, ducks, geese, ram, goose, plonhging, plough, to weed, windfalls*

У відсотковому вимірі 42% лексем перекладається однаково, 58% – перекладаються іншими способами.

До групи слів з синонімічним перекладом належить 38 слів: *oats, radish, henhouse, stable, stall, paddock, pasture, dog, sheep, donkey, brood of ducklings, cat, rabbits, chicken, hens, fox, cutting, cutter, threshing machine, dog cart, chaff-cutter, mangel (turnip) slicer, hay elevator, combine, crowbars, straw, cake, hay, chaff, mangels, stable-lad, barn, farm, raven, porkers, harvest, field drains, poltry*.

Розподіл слів з синонімічним перекладом у відсотковому вимірі наступний: 45% слів перекладається синонімами, 55% слів перекладаються іншими способами.

До групи слів, переклад яких відрізняється у п'ятьох варіантах твору належать 11 слів.

Таблиця 1

Слова перекладені по-різному серед сільськогосподарської лексики					
Дж. Орвелл	І. Шевченко	Ю. Шевчук	І. Дибко	Н. Околітенко	О. Дроздовський
haymaking	сінокіс	косовиця	жнива	збирання врожаю	сіножав
horse-rake	громаділка	косарка	тяжка праця	механічні граблі	сіנותяг
electric milking machine	електрична доярня	електродоїлка	машина	апарат для механічного доїння	електрична доїльна машина
roller	грудобой	газонокосарка	–	–	косарка
pick	оскард	кайл	–	кирка	лом
roots	корневиця	буряки	–	городина	коренеплоди
harness-room	возівня	збруярня	приміщення упряжі	приміщення, де зберігалась кінська збруя	комора
hay field	левада	луг	поле	луки	пасовисько
farm buildings	обійстя	хлів	приміщення тварин	ферма	господарські будівлі ферми
waste ground	обліг	пустир	–	–	–
drinking pool	водопій	басейн для пиття	–	ставок	ставок

Отже, 13% слів перекладається по-різному, 87% слів перекладаються іншими способами.

Проаналізувавши досліджувану лексику, можна зробити наступні висновки:

- 1) в основному, лексика сільськогосподарського призначення у п'ятьох варіантах перекладу роману «Animal Farm» перекладена за допомогою слів синонімів;
- 2) більша частина слів перекладена еквівалентно у всіх варіантах перекладу;
- 3) декілька слів перекладено по-різному.

Під час нашого дослідження ми виокремили також групу слів, переклад яких відрізняється за гендерною ознакою.

Таблиця 2.

Слова сільськогосподарської лексики, переклад яких ризніється за гендерною ознакою

Дж. Орвелл	І. Шевченко	Ю. Шевчук	І. Дибко	Н. Околітенко	О. Дроздовський
goose	гуска	гуска	гуска	гуска	гусак
cat	кішка	кіт	кіт	кішка	кішка
fox	лисиця	лисиця	лис	лисиця	лисиця

Проаналізувавши дані таблиці, слід зазначити, що переклад І. Дибко найбільше ризніється гендерною ознакою, адже два слова з трьох мають іншу гендерну приналежність (чоловічу) на відміну від інших перекладів.

Також, під час нашого дослідження, ми виявили окрему групу слів, переклад яких відсутній у декількох перекладачів. До цієї групи належить 23 слова: *manger, harrow, hatcher, barley, wheat, to weed, windfalls, stable, stall, hay elevator, combine, crowbars, cake, hay, chaff, mangels, stable-lad, field drains, roller, pick, roots, waste ground, drinking pool*.

Визначивши лексику, переклад якої є відсутнім у деяких авторів, ми можемо за допомогою діаграми показати, хто найбільше з усіх авторів нехтував перекладом певних слів сільськогосподарського призначення.

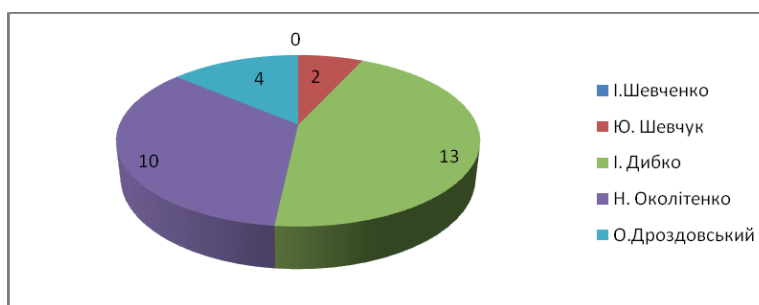

Рис. 1. Розподіл відсутності перекладу слів авторами

Висновки та перспективи дослідження. Твір Дж. Орвелла «Animal Farm» став предметом нашого лінгвістичного дослідження. Особливу увагу ми звернули на сільськогосподарську лексику та перекладацькі трансформації, які використали різні перекладачі, намагаючись найбільш еквівалентно відтворити зміст оригіналу. Проте порівняльний аналіз англійського перекладу та українських перекладів з позиції стилістичних особливостей також був би надзвичайно цікавим, але це вже мета іншої наукової розвідки.

Література:

1. Кухар Р. «Хутір тварин» Джорджа Орвелла в перекладі Ірини Дибко. *Орвелл Дж. Хутір тварин ; вільний перекл. Ірини Дибко*. Балтімор ; Торонто : Українське Видавництво «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1984. С. 5–9.
2. Лучук О. «Animal farm» Джорджа Орвелла в українській перекладній літературі. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2012. Випуск 30. С. 382–395.
3. Орвелл Дж. Скотоферма: Казка / Дж. Орвелл ; перекл. з англ. О. Дроздовського. *Кестлер А. Ніч ополудні. Орвелл Дж. Скотоферма*. Київ : Заповіт ; Інформ ВТ сервіс, 1991. С. 189–271.
4. Орвелл Дж. Колгосп тварин: Казка / Г. Оруел [= Джордж Орвелл; На титул. стор. ім'я автора подано англ. мовою: George Orwell] ; з англ. мови перекл. Іван Чернятинський [= Ігор Шевченко]. [Мюнхен] : Прометей, [1947]. 91 с.
5. Orwell G. *Animal Farm: A Fairy Story* / George Orwell; With an Introduction by C. M. Woodhouse. New York: Signet Classic, 1954. 128 p.